

İsimler (Adlar) Hakkında Geniş Detaylı Bilgi

İçindekiler

- İsimler (Adlar) Hakkında Geniş Detaylı Bilgi
- Varlıklara verilmesine göre isimler
- Özel isimler:
- Cins isimler:
- Somut isimler:
- Soyut isimler:
- Soyutlama ve Somutlama Nedir ?
- Türkçe isimlerde cinsiyet
- İsimlerde Küçültme

İsim, çevremizdeki canlı cansız tüm varlıkları, insan zihnindeki somut ve soyut tüm kavramları karşılayan kelimelerdir. **İsimler**, sayesinde varlıkları veya kavramları tanırız, başkalarına tanıtırız, gruplandırırız ve birbirlerinden ayırırız. İnsan, yaratılışı gereği isim verme yetisi ile doğmuştur. Bu sayede farklı bölgelerde yaşayan insanlar aynı varlıklara farklı **adlar** vermişlerdir. Böylece binlerce farklı dil ve lehçe ortaya çıkmıştır.

İsimler insanlar tarafından varlıklara verilmiş belli seslerin birleşimi ile oluşmuş kodlardır. Varlığın kendisi ile ismi arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Taşa neden taş dediğimizin, kaleme neden kalem dediğimizin belli bir sebebi yoktur. Biz, bu nesnelere bu adları vermişken, başka dilleri konuşanların başka isimler vermesi bu durumu kanıtlar. İsimler varlıklara verilmesine göre, varlıkların sayısına göre ve varlıkların oluşuna göre üç grupta incelenir.

Not: Adlar, **cümlenin öğelerinde özne**, nesne, **dolaylı tümleç** görevlerinde kullanıldığı gibi, **ek eylem** olarak **yüklem** de olabilir. Ayrıca tamlayan eki ve iyelik eki olarak **isim tamlaması** da kurabilir.

Varlıklara verilmesine göre isimler

Özel isim ve cins isim olmak üzere ikiye ayrılır.

Özel isimler:

Tek bir varlığa verilen isimlere özel isim denir. Benzeri bulunmayan yaratılıştaki tek olan, varlıklara verilen isimlerdir. Özel isim ile varlık arasında doğrudan bir bağlantı yoktur. suni olarak, sonradan varlıklara verilmiştir. Özel isimlerin ancak o varlığı bilenlerin, tanıyanların zihninde bir karşılığı vardır. Ahmet denildiğinde herkesin zihninde kendi tanıdığı Ahmet canlanır. Ahmet isimi ile o isimi taşıyan insan arasında hiç bir bağlantı yoktur. Onu tanımayan birisi isminin Ahmet olduğunu anlayamaz, ismini sorma ihtiyacı hisseder. Birden fazla ahmet olabilir ama hiç biri birbirine benzemez.

Bu isimler kendilerine özel olarak verilmiş isimlerdir. Özel isimlerin ilk harfi büyük yazılır ve özel isimlere gelen **çekim ekleri** (-lar çokluk eki hariç) kesme işaretiyle ayrılarak yazılır. **Özel adlara** dahil olmayan dağ, göl, şehir, gazete, dergi, kitap isimleri cins isim olduğu için küçük harfle yazılır.

Cins isimler:

Aynı cinsten bir çok varlığın ortak olan ismine "cins" isim denir, bu isimlere **tür adları** da denmektedir. Bu isimlerin varlıkları tek **nesne** ile sınırlı değildir. **Tür isimlerinde** kelime ile nesne arasında herkes tarafından bilinen gerçek bir bağlantı vardır.

Örneğin "göz" denildiğinde bir organ ismi olduğu herkesçe bilinir. şehir" kelimesi dünyada olan bütün şehirlerin cins ismiyken, memleketinizi ifade ederken söylediğiniz "Kırşehir, İstanbul" vs kelimeleri özel isimdir.

Varlıkların oluşuna göre isimler

İsimler varlıkların oluşuna göre somut isim ve soyut isim olmak üzere ikiye ayrılır.

Somut isimler:

Nesne durumunda bulunan, beş duyu organımızın herhangi biriyle algılaya bildiğimiz isimler somut isimdir.

Örnek: ağaç, taş, masa, sıra vs İsimleri somut isimdir.

Soyut isimler:

Beş duyu organımız ile algılayamadığımız var oldukların zihni olarak kavraya bildiğimiz varlıklara ve kavramlara verilen isimlerdir. Bir isimin soyut olması var olmadığı anlamına gelmez. Allah tanrı şeytan mutluluk sevinç bilgi üzüntü vs...

İsimleri soyut isimdir. Koşmak sevmek gibi isim fiiller eylem gerçekleşmediği için soyuttur. Film ve dizi oyuncuları kendileri somut olmasına karşın; oynadıkları roller ve canlandırdıkları karakterler soyuttur. Harry Potter, batman, örümcek adam kahramanları soyuttur

Soyutlama ve Somutlama Nedir ?

Soyut ve somut isimlerde asıl dikkat edilmesi gereken şey; bu sözcüklerin cümle içinde kazandıkları anlamlarıdır. Tek başına **somut anlam**da olan bir sözcük cümle içinde **soyut anlam**ıyla kullanılabilir; ya da tam tersi soyut olan bir sözcük cümle içinde somut anlamda kullanılabilir. Yani somut olan varlığı "**soyutlaştırma**" ya da soyut olan kavramı "**somutlaştırma**" yapılabilir.

inanişaya göre hıdrellez günü Hızır ve İlyas bir deniz kenarında buluşup insanların dileklerini kabul edermiş Hızır karadakilerin Yardımına koştuğu için karadan; İlyas denizdekilerin yardımına koştuğu için denizden gelecektir.

İnsanlar da ikisinin buluşma yeri olarak düşündükleri deniz kenarlarına gelerek biri görmezse diğeri görür düşüncesi ile hayalini kurdukları şeylerin resimlerini çizerlermiş. Ev isteyen ev çizer, araba isteyen araba çizermiş.

Ancak aşık olacak birini isteyen biri bu dileğini anlatmak için resim çizememiş. mecbur bir kalp resmi çizmiş.

Tasarımı olsa istediği şeyin , onu çizecek ancak tasarımı yok

Demek ki neymiş:

hiç bir duyu organıyla algılayamadığımız varlıklar soyuttur

Varlıkların sayısına göre isimler

İsimler, varlıkların sayısına göre tekil, çoğul ve topluluk ismi olmak üzere üç gruba ayrılır.

İsimlerin tek isim ve çok isim yerine, tekil isim ve çoğul isim olarak sınıflandırılmasının sebebi tek isim dendiğinden o isimin dünya üzerindeki tek isim olduğu gibi bir anlam çıkar. O yüzden çokluk eki almadığı için tekil isimdir. Yine çok isim dediğimizde Ahmet, sıra, okul gibi birden çok ve farklı isim anlaşılır. Çoğul isim ise aynı varlığın birden çok olduğunu gösterir. Bu yüzden çoğul isim olarak adlandırılır.

Tekil isimler:

Tek bir varlığı karşılayan isimlerdir
Ayşe, mehmet, sıra, kum, sevinç vs
İsimleri tekil isimlerdir.

Çoğul isimler:

Birden fazla olan varlıkları karşılayan isimlerdir. Türkçede çoğul isimler -lAr eki ile gösterilir.

Defterler, kapılar, sıralar kumlar, sevinçler vs
İsimleri çoğul isimdir.

Sayılamayan varlıkların ve soyut isimlerin çoğulu bu isimlerin derece olarak çok veya miktar olarak çok olduğunu gösterir.

Çoğul eki (-lar / -ler) bazen cümleye farklı anlamlar da kazandırabilir.

Osmanlılarda yönetim babadan oğula geçmektedir. (Hanedan, soy anlamı katmıştır.)

Bedeninden kanlar fışkırıyordu. (Abartma anlamı katmıştır.)

Toplantımıza Ahmet Beyler de teşrif etti. (Saygı anlamı katmıştır.)

İş yerimize otuz beş yaşlarında bir bayan geldi. (Yaklaşıklık anlamı katmıştır.)

Bu vazo 1980'lerden kalma. (Zaman anlamı katmıştır.)

Aramızda nice Mevlanalar var. (Benzerlik anlamı katmıştır.)

Topluluk isimleri:

Çoğul ekini almadığı halde birden çok varlıktan oluşan bir grubu karşılayan isimlerdir.

Ordu, millet devlet, sınıf aile vs isimleri topluluk isimleridir.

Bir isim kullanıldığı cümleye göre tekil isim veya topluluk ismi ola bilir.

Sınıfı boyadık. Cümlesinde tekil isimdir

Sınıf bugün çok neşeli. Cümlesinde topluluk ismidir.

İsmin halleri: yalın hal, belirtme hali (-i), yönelme hali (-e), bulunma hali (-de), çıkma - ayrılma hali (-den)

Türkçe isimlerde cinsiyet

Cins, adlarda erkeklik, dişilik gösteren bir gramer kategorisidir. Birçok dilde, adlar, gramer açısından da bir cins ayırımına bağlanmıştır. Bu ayırımın erkeklik dişilik ve yansızlık olmak üzere üç türü vardır. Gramerce cins ayırımı yapan dillerde, bazı adlar erkek, bazıları dişi, bazıları da yansız ad olarak kabul edilmiştir. Bu ayırım genellikle gerçek cinsiyete dayanan bir ayırım değildir. Arapçada kâtib, muallim, müdür erkek cinsinden yani miizekker, kâtibe, muallime ve müdire de dişilik cinsinden yani müennes adlardır. İslâv dillerinde +çA eki dişilik yapan bir ektir: Kral, kraliçe, Tanrı, Tanrıça gibi.

Prens-prenses, host-hostes, kont-kontes, şantör-şantöz, dansör- dansöz gibi Türkçeye Batı dillerinden (Özellikle Fransızca) gelen sözcüklerde cinsiyet ayırımı görülmektedir. Bu sözcükler, yabancı kökenli alıntılar olarak bizim dilimize de girmiştir. Türkçe Dil Bilgisi açısından bir cins ayırımı yoktur. Aralarında doğal olarak cins ayrılığı bulunan varlıkların erkek ve dişileri için ayrı adlar verilmiştir. Fakat gramerde bunlar arasında hiçbir ayırım gözetilmez.

Türkiye Türkçesinde doğal cins ayırımı için başvurulan yollar şunlardır:

1. İnsanlarda adlar önüne erkek, kadın, kız gibi cins belirleyici sıfatların getirilmesi: erkek çocuk / kız çocuk, erkek kardeş / kız kardeş, erkek işçi / kadın işçi, erkek doktor / kadın doktor, erkek şarkıcı / kadın şarkıcı, erkek yolcu, kadın yolcu vb.
2. Akrabalık gösteren adlarda farklı sözlerin kullanılması: anal baba, oğul / kız, abla / ağabey, gelin / damat, görünce / kayınbirader, baldız / bacanak, karı / koca, kaynana / kaynata, kayınvalide / kayınpeder, hala / amca, teyze / dayı gibi.
3. Hayvan adlarında adlardan önce erkek, dişi sıfatlarının kullanılması: erkek aslan / dişi aslan, erkek kaplan / dişi kaplan, erkek timsah / dişi timsah, erkek kedi / dişi kedi, erkek güvercin / dişi güvercin vb.
4. Bir kısım hayvanlarda cins farkının ayrı ayrı adlarla belirtilmesi: Koyun / koç, keçi / teke, inek / öküz / , boğa / kısırak / aygır, tavuk / horoz vb.

İsimlerde Küçültme

Bir varlığın, bir ismin küçüklüğü genel olarak, başına getirilen “küçük, mini, ufak” gibi sıfatlarla ifade edilir:

Küçük köy, ufak el, mini kasa...

Bazen bu sıfatların yerini “cik, -ceğiz” ekleri tutar. Bu ekler isimlere küçültme anlamı katar.

küçük tepe→tepecik

küçük çocuk→çocukcağız

Not: Bu ekler her zaman küçültme anlamı katmayabilir; acıma ve sevgi; zavallılık ve küçümseme anlamları da katabilir:

Serçecik daldan dala atlıyor. (acıma)

Adamcağız korka korka ayağa kalkar. (acıma)

Bebeciğimi çok özledim, diyordu. (sevgi)

küçük insan→insancık (zavallılık)

zavallı kelimeler→zavallı kelimecikler (küçümseme)

“-cik” eki sıfata da getirilebilir:

genç adam→gencecik yaşta

“k” sesi ile biten sıfatlara -cik eki getirildiğinde sıfatın sonundaki “k” düşer:

küçük→küçücük

ufak→ufacık

alçak→alçacık

minik→minicik

“-cik” eki somut isimler de türetir:

karın→karıncık, badem→bademcik

“-cik” ekinin “k” ile biten isimlere getirilerek somut isim türettiği durumlarda kelime sonundaki k düşmez:

kulak→kulakçık, kapak→kapakçık...

“-ce, -imsi, -imtrak” ekleri de küçültme anlamı katar:

küçük→küçükçe

büyük→büyükçe

iri→irice

yeşil→yeşilimsi
sarı→sarımtrak